

OCENA ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ GMINY JAKO UWARUNKOWANIE ROZWOJU GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH

Agnieszka Brelik, Piotr Kułyk***

*Katedra Polityki Gospodarczej i Turystyki
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie
Kierownik katedry: dr hab. Bogusław Stankiewicz, prof. ZUT

**Katedra Ekonomii Międzynarodowej Uniwersytetu Zielonogórskiego
Kierownik katedry: dr hab. inż. Piotr Kułyk, prof. UZ

Słowa kluczowe: rolnictwo, agroturystyka, wielofunkcyjność rolnictwa
Key words: agriculture, agritourism, multifunctional agriculture

S y n o p s i s. W pracy przedstawiono zależności między zmienną określającą ocenę atrakcyjności gmin województwa zachodniopomorskiego a zmiennymi ekonomicznymi, społecznymi i ekologicznymi charakteryzującymi właścicieli gospodarstw agroturystycznych. W celu zidentyfikowania czynników różnicujących poziom atrakcyjności badanych gmin przez gospodarstwa agroturystyczne oraz związków zachodzących pomiędzy nimi wykorzystano test niezależności χ^2 . Zwrócono uwagę na koncepcję wielofunkcyjności rolnictwa i znaczenie w niej działalności agroturystycznej.

WPROWADZENIE

Gminy wiejskie w Polsce wykazują znaczne zróżnicowanie przestrzenne pod względem stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego, struktury sieci osadniczej, stanu infrastruktury społecznej i technicznej. Zróżnicowanie to wynika z oddziaływania takich czynników, jak: położenie, ranga i charakter rolnictwa w rozwoju regionu, sytuacja demograficzna, sytuacja na rynku pracy, zasoby terenów wiejskich, aktywność samorządów i społeczności lokalnej, lokalne umiejętności i tradycje. W konsekwencji różne mogą być ścieżki rozwoju.

Z jednej strony, rozwój agroturystyki na obszarach wiejskich może być alternatywą dla tradycyjnych kierunków obejmujących rolnictwo oraz związane z nim usługi. Z drugiej strony, może stanowić ważne uzupełnienie dochodów na bazie zasobów związanych z obszarami wiejskimi i rolnictwem. Wówczas możliwe jest także, przynajmniej częściowo, wprowadzenie opłat za dostarczanie dóbr publicznych. Gospodarstwa agroturystyczne korzystają bowiem z wielu dóbr publicznych dostarczanych przez rolnictwo, takich jak: świeże powietrze, wolne przestrzenie, walory kulturowe czy środowiskowe. Koncepcja rozwoju opartego na agroturystyce napotyka jednak wiele barier.

Rozważając zmiany zachodzące w kierunkach rozwoju obszarów wiejskich i przekształceń zachodzących w rolnictwie, warto zwrócić uwagę na znaczenie agroturystyki. Wieś i rolnictwo można zaktywizować przez inspirowanie podejmowanych przez rolników działań w zakresie agroturystyki i jej rozszerzenie, poprawę turystycznego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych obszarów wiejskich. Rozwój turystyki na obszarach wiejskich jest możliwy. Ponad połowa gmin spełnia kryteria wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej i ma warunki sprzyjające rozwojowi turystyki. Jednak można zauważyć, że występują istotne bariery związane z kapitałem ludzkim. Wpływają one na podejmowane rozstrzygnięcia w kształtowaniu przemian na obszarach wiejskich i nie pozwalają w pełni wykorzystać istniejących możliwości.

Celem opracowania jest określenie zależności pomiędzy oceną atrakcyjności agroturystycznej gmin wiejskich a czynnikami ekonomicznymi, społecznymi i ekologicznymi charakteryzującymi gospodarstwa rolne. Pod uwagę wzięto: wiek, płeć, wykształcenie, dochody, ocenę stosunku władz do społeczeństwa i opinię na temat czystości środowiska w gminie właściciela gospodarstwa rolnego.

MATERIAŁ I METODYKA BADAŃ

Badania dotyczące oceny atrakcyjności agroturystycznej gminy przeprowadzono w gminach Pomorza Zachodniego. Przy zbieraniu danych posłużono się metodą ankietową. Badania przeprowadzili w 2012 roku wykwalifikowani ankieterzy współpracujący z ośrodkami doradztwa rolniczego (ODR), tzn. inspektorzy z długoletnim doświadczeniem w realizacji tego typu badań. Pozwoliło to na uzyskanie materiału statystycznego o relatywnie wysokiej wiarygodności oraz poprawności formalnej. Narzędziem badawczym był kwestionariusz wywiadu pt. *Agroturystyka w strukturze dóbr publicznych*. Pierwsza część kwestionariusza obejmowała charakterystykę gospodarstw rolnych oraz cechy społeczno-ekonomiczne właścicieli. Druga część kwestionariusza zawierała zagadnienia związane z oceną tego, jakie zmiany w funkcjonowaniu działalności agroturystycznej powinny nastąpić dla osiągnięcia maksymalnej wielofunkcyjności rolnictwa z uwzględnieniem dostarczania przez nie dóbr publicznych. Poprawność formalna oraz merytoryczna kwestionariusza została zweryfikowana podczas badań pilotażowych przeprowadzonych w roku 2011 na próbie 40 gospodarstw agroturystycznych w toku konsultacji z pracownikami ODR.

Spośród wszystkich agroturystycznych gospodarstw do oceny i wyznaczenia wielkości próby przyjęto jedynie te, które były większe od 4 ESU¹. Istotny był bowiem element aktywności ekonomicznej wynikającej z produkcji rolnej. Liczba takich gospodarstw w województwie zachodniopomorskim wynosiła w 2012 roku 190. Badania przeprowadzono na pełnej populacji, jednak ze względu na odmowę odpowiedzi oraz błędy powstałe w trakcie wypełniania kwestionariuszy do oceny przyjęto ankiety ze 162 gospodarstw agroturystycznych. Próba reprezentatywna dla problemu opisowego w badaniach ilościowych wynosiłaby w tym przypadku 156 gospodarstw przy poziomie ufności 0,95 i maksymalnym akceptowalnym błędzie 0,03. Spełnione zostały zatem wymogi graniczne założonej liczby jednostek. Można przyjąć,

¹ ESU (ang. *European Size Unit*) – uniwersalna jednostka, za pomocą której określa się wielkość gospodarstw rolnych, szacując ich siłę ekonomiczną przez ocenę dochodowości. Wyznaczenie wielkości ekonomicznej gospodarstw rolnych (o różnej strukturze produkcji) odbywa się na podstawie regionalnych współczynników Standardowych Nadwyżek Bezpośrednich (ang. *Standard Gross Margin SMG*) dla produktów roślinnych i zwierzęcych. 1 ESU = 1200 EUR [Hyytia, Kola 2006].

że stanowi to podstawę do wstępnego zweryfikowania hipotez badawczych. Przeprowadzone badania umożliwiają wyciągnięcie wstępnych wniosków odnośnie badanych zjawisk w skali ogólnopolskiej dla gospodarstw agroturystycznych o sile ekonomicznej powyżej 4 ESU.

W celu zidentyfikowania czynników różnicujących poziom atrakcyjności badanych gmin przez właścicieli gospodarstw agroturystycznych oraz zależności zachodzących pomiędzy nimi, zastosowano test niezależności χ^2 , który pozwala na określenie istotności statystycznej dla związku między dwoma zmiennymi, zarówno mierzalnymi, jak i niemierzalnymi. Test ten polega na porównywaniu liczebności odpowiedzi uzyskanych w badaniach z liczebnościami, których można oczekiwać przy założeniu, że między analizowanymi zmiennymi nie ma żadnego związku. Wartości χ^2 oraz stopnie swobody (df) mają charakter roboczy i zasadniczo nie są oceniane. Interpretacji podlega przede wszystkim poziom prawdopodobieństwa (p), na podstawie którego orzeka się o występowaniu zależności lub ich braku. W artykule jako krytyczny przyjęto poziom istotności $p < 0,10$.

W literaturze przedmiotu najczęściej spotyka się podział na uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne determinujące rozwój wypoczynku w gospodarstwach agroturystycznych. Natomiast ze względu na ekorozwój wsi oraz zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, do warunków rozwoju agroturystyki zalicza się przede wszystkim: walory przyrodniczo-kulturowe gminy, atrakcyjność krajobrazu, specyfikę regionu, gminy, wsi, atrakcje turystyczne, przystosowanie domów i obojść wiejskich do przyjęcia turystów. Uwzględniono czynniki charakteryzujące cechy demograficzne właścicieli gospodarstw agroturystycznych, którzy podjęli decyzję o prowadzeniu takiej działalności oraz cechy dotyczące oceny atrakcyjności danej lokalizacji.

Dostępne dane statystyki masowej nie określają precyzyjnie skali przedsięwzięć związanych z agroturystyką oraz liczby osób korzystających z wypoczynku w gospodarstwach. Dlatego posłużono się metodą ankietową, pozyskując dane pierwotne. Liczba gospodarstw zajmujących się agroturystyką i turystyką wiejską z roku na rok zwiększa się w większości województw Polski. Także w wielu krajach Unii Europejskiej (UE) liczba gospodarstw rolnych oferujących usługi agroturystyczne szybko wzrasta. Jako przykład można podać Włochy, gdzie liczba takich gospodarstw w latach 2003-2007 podwoiła się [OECD 2008]. Nie jest to liczba znacząca, co w warunkach wsparcia takich inicjatyw środkami z UE świadczy o występowaniu istotnych barier ograniczających powstawanie tego typu działalności. Znacznie szybciej przyrastała liczba miejsc noclegowych w gospodarstwach agroturystycznych (o 33,19%). W roku 2010 było 4398 miejsc noclegowych i ich liczba zwiększyła się w 2013 roku wraz ze wzrostem liczebności kwater do 8880 miejsc. Największa ich liczba w roku 2013 była w województwach: dolnośląskim (1109), pomorskim (1062), wielkopolskim (901), małopolskim (885) i podkarpackim (709). Najmniejsza zaś liczba miejsc noclegowych była w województwach: opolskim (145), lubelskim (222) i łódzkim (237) [Karbowski 2014]. Świadczy to o szybkim rozwoju już istniejących gospodarstw. Najwięcej takich obiektów znajdowało się w województwach pomorskim, małopolskim i zachodniopomorskim. Niektóre województwa odnotowały jednak wyraźny spadek liczby gospodarstw agroturystycznych w 2010 roku w stosunku do 2007 roku (województwa: warmińsko-mazurskie, pomorskie, podlaskie, podkarpackie), co wynikać może z obniżenia aktywności turystycznej spowodowanej światowym kryzysem. Dotyczyło to zatem głównie tzw. ściany wschodniej i – co interesujące, a zarazem zaskakujące – regionów o wysokich walorach środowiskowych. Największy przyrost odnotowano w regionie południowym (województwa małopolskie i śląskie) oraz w regionie południowo-zachodnim (województwa lubuskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie). Niektóre gminy charakteryzują się

relatywnie wysokim poziomem rozwoju agroturystyki, mimo umiarkowanych walorów i braku tradycji turystycznych. Pokoje gościnne funkcjonują głównie w miejscowościach z rozwiniętą funkcją turystyczną i dużą liczbą obiektów zbiorowego zakwaterowania. A zatem ważne jest określenie, jak atrakcyjność gminy pod względem możliwości prowadzenia działalności agroturystycznej oceniają właściciele takich podmiotów. Ocena jest istotna z punktu widzenia dostosowania finansowego wsparcia do możliwości uzyskiwania określonych dóbr publicznych, zwłaszcza, że zarówno potrzeby, jak i samo wsparcie są bardzo zróżnicowane i na poziomie krajowym, i regionalnym [Kułyk 2009].

ZALEŻNOŚCI POMIĘDZY STRUKTURĄ DEMOGRAFICZNO-EKONOMICZNĄ GOSPODARSTW ROLNYCH A OCENĄ ATRAKCYJNOŚCI GMINY

Koncepcja rolnictwa wielofunkcyjnego bazuje na założeniu, że rolnictwo może świadczyć ważne dla społeczeństwa funkcje pozaprodukcyjne, które nie mogą być realizowane przez inne sektory gospodarki. Wielofunkcyjność rolnictwa ma podłoże historyczne, bowiem rolnictwo przez wieki kształtowało krajobraz i wpisywało się w tradycje wielu regionów. W konsekwencji dostarczało licznych dóbr publicznych, takich jak: zachowanie bioróżnorodności, utrzymanie walorów estetycznych krajobrazu, wolna przestrzeń, zapewnienie warunków dla rekreacji, akumulacja wody, odżywczy recykling i utrwalenie dzikiej przyrody, ochrona przed zjawiskami atmosferycznymi czy ochrona przeciwpowodziowa [Van Huylenbroeck, Durand 2003, Brouwer 2004, Cahill 2001]. Zgodnie z badaniami prowadzonymi przez Rolf Jeans'a Brunstad, Ivar'a Gaasland i Erleing'a Vårdal, pozaprodukcyjne funkcje zyskują na znaczeniu w krajach wysokorozwiniętych, a wprowadzane za nie opłaty są coraz bardziej akceptowane przez społeczeństwa tych państw [Brunstad i in. 1999, s. 539]. W przypadku rolniczej wielofunkcyjności oznacza to, że oszacowanie wkładu gospodarstw rolnych do systemu społeczno-gospodarczego wymaga łącznego rozważania wszystkich efektów zewnętrznych, generowanych w funkcjonowaniu gospodarstw rolnych [Randall 2002].

Koncepcja rolnictwa dostarczającego pozażywnościowe towary nie jest nowa i sama w sobie nie jest kontrowersyjna. Natomiast problemem jest możliwość zapewnienia korzyści ekonomicznych za realizację funkcji pozaprodukcyjnych. Często stawianym zarzutem jest kwestia nadmiernego łączenia społecznych czy środowiskowych funkcji tylko z rolnictwem. Wielofunkcyjność nie jest zjawiskiem zarezerwowanym jedynie dla rolnictwa, ale specyficzne są problemy, a także dobra publiczne wytwarzane w tym sektorze. Niezwykle ważną w tym kontekście cechą jest naturalny charakter zasobów (w szczególności ziemi) w rolnictwie. Trzeba zatem jednoznacznie stwierdzić, że brak ukształtowania części rynków nie pozwala zapewnić wyceny i w konsekwencji zapłaty za dostarczanie dóbr publicznych przez rolnictwo [Czyżewski, Kułyk 2011].

Podstawowe znaczenie mają prawa własności i możliwość jednoznacznego przypisania praw do określonej własności majątkowej, a w konsekwencji powstających dóbr publicznych. Często wymaga to regulacji ze strony państwa, tak aby właściwie można było ocenić wkład danego podmiotu (a dokładnie efekty zastosowania czynników produkcji) w tworzenie danego dobra i szerzej dobrobytu społecznego. Wówczas możliwe jest przynajmniej częściowe wprowadzenie opłaty rynkowej za dostarczanie dóbr publicznych. Pozwala to równocześnie zwiększyć dochody rolników, a zatem przesunąć punkt opłacalnej wielkości produkcji rolnej, ograniczając jej nadmierną intensyfikację.

Jednym z przykładowych rozwiązań jest promowanie rozwoju agroturystyki. W UE agroturystyka jest wspierana i finansowana przez program LEADER, którego celem jest propagowanie endogennego, zintegrowanego i zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich [Brelík, Matuszczak 2011]. Działalność agroturystyczna jest w tym ujęciu połączona z produkcją rolną przez „uzupełniające wiązanie”. W tym rozumieniu agroturystyka bazuje na korzyściach dostarczanych przez gospodarstwa rolne i nie może istnieć bez produkcji rolnej i rolnictwa, także w jej otoczeniu. Dlatego, jeśli chodzi o szczegółowe rozwiązanie, w części krajów zastrzega się, że działalnością agroturystyczną mogą zajmować się jedynie gospodarstwa rolne, które równocześnie wytwarzają produkcję rolną (por. np. przepisy prawa włoskiego [OECD 2005, s. 34-40]). W ten sposób realizowane są przez rozwój agroturystyki inne korzyści. Następuje także dywersyfikacja i modernizacja rolnictwa, a także pełniejsze wykorzystanie zaangażowanych w nim zasobów (zwłaszcza zasobu pracy). Takie rozwiązania jednocześnie kształtują złożone związki między produkcją rolną a dostarczaniem dóbr publicznych i prywatnych oraz zapewnianiem korzyści za ich wytwarzanie. Przyjęte regulacje w zakresie praw własności w koncepcji wielofunkcyjności rolnictwa pozwalają uwzględnić równocześnie kilka aspektów: powiązanie pomiędzy produkcją rolną a efektami zewnętrznymi oraz redukcję niedoskonałości alokacji rynkowej, która w innym przypadku nie pozwala zapewnić korzyści rynkowych z dostarczania dóbr publicznych. Rozwinięciem tej idei oraz różnicowaniem wskazanych związków stało się wprowadzenie w życie pojęcia turystyki ekologicznej, ukierunkowanej przede wszystkim na zachowanie środowiska naturalnego i promowanie świadomości ekologicznej wśród wczasowiczów i miejscowych rezydentów.

Z powodu konkurencji z tradycyjnymi produktami rolnymi i wysokiej cenowej elastyczności ceny popytu na produkty rolne rolnicy nie mogą przywiązywać odpowiednio dużej wagi do utrzymania środowiska naturalnego [OECD 2008]. Uwzględnienie bowiem wymogów środowiskowych bez zapewnienia korzyści ekonomicznych będzie prowadzić do pogorszenia konkurencyjności cenowej. Powstaje wówczas problem właściwej oceny korzyści, jakie mogą odnieść rolnicy z promowania produkcji ekologicznej i zwiększenia dbałości o środowisko naturalne. Można zauważyć, że zaangażowanie w kształtowanie działalności agroturystycznej przez gospodarstwa rolne zależy od postrzegania przez ich właścicieli korzyści z takiej działalności, a pośrednio także atrakcyjności danego obszaru pod względem możliwości prowadzenia takiej działalności [Brunstad i in. 1999]. Świadomość braku możliwości sprawnego funkcjonowania agroturystyki i tworzenia produktu turystycznego bez atrakcyjnych walorów przyrodniczych z jednej strony, oraz wzrostu wymagań turystów wobec środowiska przyrodniczego z drugiej strony, powodują, że działania mieszkańców gmin turystycznych stają się coraz bardziej proekologiczne [Rapacz i in. 2008]. Rozważając skuteczność rozwiązań stosowanych w polityce, zapewnienie korzyści z dostarczania dóbr publicznych, należy oceniać także przez pryzmat oczekiwań samych rolników i ich skłonności do realizowania działań.

W ocenie postrzegania atrakcyjności gmin przez właścicieli gospodarstw rolnych uwzględniono cechy demograficzne respondentów (płeć, wiek, wykształcenie). Płeć zasadniczo nie różnicowała oceny gmin w analizowanym obszarze. Większość mieszkańców gmin Pomorza Zachodniego deklarowała, że gminy są atrakcyjne pod względem turystycznym dla przyjeżdżających do nich turystów, tylko 10% mężczyzn nie zgodziło się z tą opinią, ale także udział oceny wysoce pozytywnej był wyraźnie wyższy (55%), co szczegółowo przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Płeć właścicieli gospodarstwa agroturystycznego a atrakcyjność turystyczna gmin

Płeć	Ocena atrakcyjności turystycznej badanych gmin [%]			
	bardzo dobra	dobra	zła	ogółem
Mężczyźni	55,0	35,0	10,0	100
Kobiety	36,8	63,2	-	100
Ogółem	46,2	48,7	5,1	100
Test χ^2	$\chi^2 = 0,981$; $df = 2$; $p = 0,6142$			

Źródło: badania własne.

W przeciwieństwie do płci wiek był tym czynnikiem, który w dużym stopniu różnicował ocenę atrakcyjności turystycznej gminy przez właścicieli gospodarstw agroturystycznych. Badania wykazały istotne statystycznie różnice pomiędzy wiekiem właścicieli gospodarstw agroturystycznych a oceną gmin atrakcyjnych turystycznie (tab. 2.).

Nie występowała jednokierunkowa tendencja wzrostu lub spadku oceny atrakcyjności wraz z wiekiem respondentów. Natomiast wystąpiły znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi grupami wiekowymi. Najwyższy odsetek osób wysoko oceniających atrakcyjność turystyczną badanych gmin był najwyższy w grupie 26-35 lat oraz 46-55 lat. Najbardziej krytyczni względem atrakcyjności gminy byli respondenci z przedziału wiekowego 36-45 lat. Była to grupa wiekowa odznaczająca się najwyższym na badanych obszarach współczynnikiem aktywności zawodowej (87,9%) [GUS 2013]. Należy uznać to za zjawisko niepokojące i wskazujące na występowanie wyraźnych ograniczeń dla rozwoju gospodarstw agroturystycznych z tytułu atrakcyjności regionu. Relatywnie niski poziom oceny atrakcyjności deklarowali respondenci powyżej 65. roku życia.

Tabela 2. Wiek właścicieli gospodarstwa agroturystycznego a ocena atrakcyjności turystycznej badanych gmin

Wiek [lata]	Ocena atrakcyjności turystycznej badanych gmin [%]			
	bardzo dobra	dobra	zła	ogółem
18-25	53,8	46,2	-	100
26-35	70,0	30,0	-	100
36-45	9,1	72,7	18,2	100
46-55	60,0	40,0	-	100
Powyżej 65	46,2	48,5	5,3	100
Średnia	47,82	47,48	4,7	100
Test $\chi^2 = 12,09$	$\chi^2 = 12,09$; $df = 6$; $p = 0,0601$			

Źródło: badania własne.

W tabeli 3. zaprezentowano wyniki przeprowadzonego testu niezależności χ^2 poszczególnych aspektów oceny atrakcyjności regionu w zależności od płci, wieku, wykształcenia oraz dochodów respondentów. Zawiera ona dokładną wartość testu, liczbę stopni swobody (df), wartość krytyczną dla tego testu oraz *p-value*, czyli graniczny poziom istotności. Statystycznie istotna zależność między badanymi cechami wystąpiła między wykształceniem a oceną stosunku władz do społeczeństwa ($p = 0,025$), między wiekiem a oceną atrakcyjnych obszarów turystycznych i rekreacyjnych ($p = 0,0601$) oraz między wiekiem

Tabela 3. Siła zależności między oceną atrakcyjności gmin dla mieszkańców a płcią, wiekiem, wykształceniem i dochodem badanych respondentów

Badany aspekt	Płeć		wiek		wykształcenie		dochód									
	χ^2	df	wartość krytyczna	p	χ^2	df	wartość krytyczna	p								
Możliwość kariery zawodowej	0,98	2	5,99	0,6142	7,33	6	12,59	0,2916	0,59	4	9,49	0,9646	1,02	2	5,99	0,6009
Wysokość zarobków	0,51	1	3,84	0,4765	4,57	3	7,81	0,2059	1,66	2	5,99	0,4368	0,91	1	3,84	0,3397
Stosunek władz do społeczeństwa	0,17	1	3,84	0,6762	1,79	3	7,81	0,6182	11,96	2	5,99*	0,0025	0,10	1	3,84	0,757
Atrakcyjne obszary turystyczne i rekreacyjne	4,18	2	5,99	0,1236	12,09*	6	12,59*	0,0601	6,91	4	9,49	0,1409	0,88	2	5,99	0,6455
Czystość środowiska	5,40	2	5,99	0,0672	12,10*	6	12,59*	0,0642	4,55	4	9,49	0,3364	2,76	2	5,99	0,252

* Zależność statystycznie istotna (zgodnie z przyjętym założeniem $p < 0,10$).

Źródło: badania własne.

a czystością środowiska ($p = 0,0642$). Te trzy parametry różnicowały odpowiedzi respondentów i wpływały na ocenę atrakcyjności gminy. Warto podkreślić, że ani możliwości kształtowania kariery, ani wysokość zarobków nie były determinowane wskazanymi cechami. Respondenci za szczególnie istotny aspekt atrakcyjności gmin województwa zachodniopomorskiego uznali przede wszystkim czystość środowiska. Przy czym ocena ta była zdeterminowana strukturą wiekową respondentów. Również ważnym wyróżnikiem był stosunek władz do społeczeństwa. W tym jednak przypadku ocena zależała od struktury wykształcenia respondentów. Charakterystykę tych zależności szczegółowo zilustrowano w tabeli 4., w której przedstawiono tzw. iloraz szans, porównujący prawdopodobieństwo oceny danego aspektu dwustopniowo. Najpierw przedstawiono np., jakie są szanse oceny danego aspektu jako korzystny, a następnie np., jakie jako niekorzystny.

Tabela 4. Wybrane wartości ilorazów szans opisujące badane zmienne

Badany aspekt	Analizowana zmienna	Rodzaj ilorazu szans	Wariant zmiennej	Wartość ilorazu szans
Stosunek władz do społeczeństwa	wykształcenie	dobry/zły	zawodowe	1,25
			średnie	-
			wyższe	4
Atrakcyjne obszary turystyczne i rekreacyjne	wiek	bardzo dobry/dobry	18-35	1,500
			36-45	1,167
			46-55	0,125
			56-65	2,333
Czystość środowiska	wiek	bardzo dobry/dobry	18-35	1,5
			36-45	1,6
			46-55	10
			56-65	0,6

Źródło: badania własne.

Na podstawie tabeli 4. można wnioskować, że przy ocenie atrakcyjności gmin Pomorza Zachodniego prawdopodobieństwo, że osoby z wykształceniem wyższym dobrze ocenią stosunek władz do społeczeństwa było 4 razy wyższe niż możliwość wystąpienia oceny negatywnej. Natomiast szanse, że osoby w wieku 46-55 lat uznają atrakcyjne obszary turystyczne i rekreacyjne jako bardzo dobre były o 87,5% mniejsze niż prawdopodobieństwo, że respondenci ocenią te walory jako dobre. Rozważając ocenę atrakcyjności gminy dla mieszkańców uwzględniającą czystość środowiska, można stwierdzić, że szanse, że respondenci w wieku 46-55 lat ocenią badane zjawisko jako bardzo dobre były dziesięć razy większe niż możliwość dobrej oceny.

WNIOSKI

Czynniki wpływające na wrażenia turysty z pobytu na wsi w dużej części nie zależą od kwaterodawcy wiejskiego: począwszy od poziomu atrakcyjności walorów turystycznych, przez usługi innych przedsiębiorców, po ogólnie rozumianą jakość życia w danym miejscu, w tym dostępność i jakość infrastruktury społecznej i technicznej, poziom bezpie-

czeństwa, życzliwość lokalnych mieszkańców wobec przyjezdnych, liczebność i sposób zachowania innych turystów [Kachniewska 2009]. Znaczny udział w kształtowaniu jakości oferty turystycznej danej miejscowości mają dobra wolne (pierwotne) i dobra publiczne, które wpływają jednak nie tylko na kształt oferty turystycznej, ale także na jakość życia lokalnych mieszkańców. Zrównoważenie gospodarcze, społeczne i ekologiczne uznaje się za kluczowe czynniki wpływające na konkurencyjność destynacji turystycznych w długookresowej perspektywie. Znalezienie właściwej równowagi między swobodnym rozwojem obszarów recepcji turystycznej i ochroną ich zasobów jest zadaniem bardzo trudnym. Jest to związane z realizacją koncepcji rolnictwa wielofunkcyjnego dostarczającego zarówno dóbr prywatnych, jak i publicznych.

Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, że w województwie zachodniopomorskim właściciele gospodarstw agroturystycznych z analizowanych gmin dobrze oceniali atrakcyjność turystyczną tych gmin. Daje to możliwości rozwoju agroturystyki i różnicowania działalności na obszarach wiejskich, ale także dostarczania dóbr publicznych. Szczególne znaczenie przypisywano czystemu środowisku. Przy czym należy wskazać na silną zależność pomiędzy wiekiem właścicieli gospodarstw agroturystycznych a ocenianą przez nich czystością środowiska oraz wykształceniem a stosunkiem władz do społeczeństwa. Wzrasta również świadomość ekologiczna mieszkańców gmin, co bezpośrednio związane jest z jakością życia społeczeństwa. Należy zauważyć, że był to obszar, na którym następował relatywnie szybki (w stosunku do innych regionów kraju) przyrost zarówno liczby gospodarstw agroturystycznych, jak również miejsc noclegowych w tych gospodarstwach. Można zatem zauważyć istotny związek między postrzeganiem atrakcyjności gmin przez właścicieli gospodarstw rolnych a decyzjami o ich rozwoju i przekształcaniu w gospodarstwa agroturystyczne. Kształtuje to równocześnie ważne przesłanki do finansowania dóbr publicznych za pośrednictwem państwa i rynku (zwiększając korzyści z dbałości o środowisko naturalne), ale także potrzebę zwrócenia uwagi na zróżnicowanie wiekowe właścicieli gospodarstw agroturystycznych i postrzeganie roli władz lokalnych w kreowaniu rozwoju gmin.

LITERATURA

- Brelk Agnieszka, Anna Matuszczak, 2011: *Issues of Public goods in Multifunctional Development of Rural Areas*. „Economic science for rural development. Proceedings of the International Scientific Conference”, no. 31, s. 28-32.
- Brouwer Floor, 2004: *Sustaining Agriculture and the Rural Environment. Governance, Policy and Multifunctionality*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- Brunstad Rolf Jeans, Ivar Gaasland, Erleing Vårdal, 1999: *Agricultural production and the optimal level of landscape preservation*. „Land Economics”, vol. 75, s. 469-488.
- Cahill Carmel, 2001: *The multifunctionality of agriculture: what does mean?* „Euro-Choices”, 1 (1), 47-95.
- Czyżewski Andrzej, Piotr Kułyk, 2011: Public goods in multifunctional agricultural development. The attempt on problem conceptualisation, [w] *Selected problems of market economy in the crisis era*, red. D. Kopycińska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- GUS, 2013: *Kwartalna informacji o aktywności ekonomicznej ludności*. Warszawa.
- Hyytia Nina, Jukka Kola, 2006: *Finnish citizens' attitudes towards multifunctional agriculture*. „International Food and Agribusiness Management Review”, 9 (3), s. 1-22.
- Kachniewska Magdalena, 2009: *Funkcja turystyczna jako determinanta jakości życia na wsi*. „Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis. Oeconomica”, 288 (64), 53-71.

- Karbowiak Katarzyna, 2014: *Rozwój agroturystyki w Polsce w latach 2010-2013*. „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego”, nr 4/2014, s. 34-44.
- Kułyk Piotr, 2009: *Retransfer of incomes in selected developing and developed countries*. „Economic Science for Rural Development. Proceedings of the International Scientific Conference”, no. 18, 30-42.
- OECD, 2005: *Multifunctionality in Agriculture. What role for private initiatives?* Paris.
- OECD, 2008: *Multifunctionality in Agriculture. Evaluating the Degree of Jointness. Policy Implications*. Paris.
- Randall Allan, 2002: *Valuing the outputs of multifunctional agriculture*. „European Review of Agricultural Economics”, 29 (3), s. 290-292.
- Rapacz Andrzej, Piotr Gryszel, Daria Jaremen, 2008: *Udział mieszkańców realizacji idei zrównoważonego rozwoju w gminach turystycznych. Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań.
- Van Huylenbroeck Guido, George Durand, 2003: *Multifunctional agriculture, a new paradigm for European agriculture and rural development*. Ashgate, London.

Agnieszka Brelik, Piotr Kułyk

*THE EVALUATION OF TOURISM ATTRACTIVENESS OF A COMMUNE AS A FACTOR
CONDITIONING THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL TOURISM FARMS*

Summary

The paper presents the relationship between the variable of attractiveness of communes of the West Pomeranian region and the economic, social and ecological variables characterizing agritourism farms owners. The χ^2 test of independence was used in order to identify factors differentiating the attractiveness of the surveyed communes and the relationship between them by the farmhouses. The attention was drawn to the concept of multifunctionality of agriculture and the importance of the tourism activities.

Adres do korespondencji:
Dr hab. Piotr Kułyk, prof. nadzw. UZ
Uniwersytet Zielonogórski
Katedra Ekonomii Międzynarodowej
ul. Podgórna 50, 65-246 Zielona Góra

Dr hab. Agnieszka Brelik
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny
Katedra Polityki Gospodarczej i Turystyki
ul. Żołnierska 47, 71-210 Szczecin
e-mail: agnieszka.brelik@zut.edu.pl